

Arménie

Snad první křesťanský stát světa¹⁾

Je Arménie prvním křesťanským státem na světě? Historici se neshodují. Jedni, většinou ti arménští, dokládají, že v roce 301 se začal stavět chrám v Ečmiadzinu. Tehdy arménský král Tridates III. prohlásil křesťanství za státní náboženství. Neexistují písemné doklady, jen legendy. Druzí odkazují na rok 313, na souvislost s Milánským ediktem, v němž spolucísaři Konstantin Veliký a Licinius prohlásili křesťanství za státem uznávané a tolerované náboženství. Podle nich byla Arménie christianizována během 4. a 5. století. Nikdo nepochybuje, že patří mezi první křesťanské státy světa. Křesťanství Arménů se stalo pojítkem k Byzanci i a naopak sporným bodem ve vztahu k Persii. Na konci 4. století byla Arménie rozdělena mezi obě říše, přičemž 4/5 připadly Persii. Vztahy mezi konstantinopolskou a arménskou církví se zhoršily. Zato doba mezi 5. a 8. stoletím byla obdobím velkého kulturního rozkvětu, který nebyl přerušen ani arabskými nájezdy. V této době vzniklo velké množství křesťanských chrámů. Z velké části se zachovaly do našich časů.

Jsou země, na které se nezapomíná, a Arménie mezi ně patří. Okouzlí nás nádhernou přírodou, starými křesťanskými památkami, neuvěřitelně chutnou kuchyní a pohostinnými lidmi. Tato malá kavkazská země by se do té naší vešla téměř dva a půl krát. Ovšem v minulosti zahrnovala i rozlehlé oblasti dnešního východního Turecka, severozápad Íránu a část Ázerbajdžánu.

Na sporném území, obývaném Armény ještě dnes dochází k občasným střetům. S Ázerbajdžánem Arménie svedla v nedávné době válku o Náhorní Karabach. Ale jsou i bolestnější místa, a to vztahy s Tureckem. Arméni se dosud nesmířili se skutečností, že jejich národní hora Ararat (5137 metrů n. m.) leží na území dnešního Turecka. Věří, že jednou bude znovu patřit do jejich svrchovaného území.

Nevalné vztahy s Tureckem. Ararat, kde podle biblické knihy Genesis přistála po potopě Noemova archa, ční nad hlavním městem Jerevanem v blízkosti arménsko-tureckých hranic. Vztahy mezi těmito státy jsou natolik neurované, že mezi nimi neexistuje jediný hraniční přechod. Ale nemůže za to jen tato hora. Citelné zhoršení vztahů narušil odlišný výklad událostí z let 1915-1923.

Za 1. světové války vstoupilo Turecko (Osmanská říše) do německo-rakouského bloku a záhy utrpělo porážku od Ruska. Odpovědnost za neúspěch byla svalena na Armény, neboť řada jejich vůdců a intelektuálů sympatizovala s Rusy. Nejdříve bylo přes dvě stě elit arménské komunity hromadně zavražděno.

Během následného nuceného vysídlení zemřelo na pochodu či bylo zavražděno 1,5 milionu Arménů. Turecko vysvětluje události jako výsledek chaosu vyvolaného válkou. Historici, včetně Eliemy Wiesela, nositele Nobelovy ceny za mír, nazvali tento akt genocidou. Třidvacet států veřejně odsoudilo tureckou genocidu, mezi jinými Francie, Německo, Slovensko a Belgie. Další lavírují mezi podporou Arménie a Turecka. K nim patří i Česká republika, byť zahraniční výbor poslanecké sněmovny v roce 2015 podpořil označení – genocida.

Muzeum s ostrou jehlou. Arméni nesou tyto události velmi těžce. Na okraji Jerevanu postavili muzeum genocidy. Je vestavěno do přírodního reliéfu a jeho dominantu tvoří dlouhá ostrá jehla, která v návštěvníkovi zanechává stísněný pocit, neboť je velkým bodnutím do arménského národa. V muzeu není dovoleno fotografovat. Je místem poznání a rozjímání.

Arménie je věřící zemí. V současné době vyznává arménskou apoštolskou církev 93 procenta obyvatel, čtyři procenta se hlásí k islámu, a po jednom má katolická církev, pravoslavní a ostatní. Arménská apoštolská církev je založena na monofysitismu (učení o jediné přirozenosti Ježíše Krista). Národní charakter arménské církve je po staletí symbolem arménské nezávislosti.

Kdo jsou Arméni. Chce se mi napsat – emigranti, neboť jich sedm milionů žije ve světě a jen tři miliony v Arménii. K mohutné vlně emigrace došlo po turecké genocidě. Většina z nich odešla do USA a Francie. Někteří získali celosvětové uznání například spisovatel William Saroyan nebo šansonier Charles Aznavour. Proslavil se ale i arménský medovník.

Samotní Arméni se považují za potomky biblické postavy Noeho. Historici je zařazují do thrácko-frýžské skupiny, která přišla do Anatolie kolem roku 1200 př. Kr. během nájezdů tzv. mořských národů. Předtím žili v blízkosti řeky Eufrat.

Prvním státním útvarem na území historické Arménie byla říše Urartu. Na břehu jezera Van bylo její hlavní město Tušpa. Po pádu říše se Arméni s Urejci smísili. Jezero Van dnes leží na území Turecka. Arméni jsou hrdý národ. Mají vlastní písmo, abecedu z třiceti šesti písmen vytvořil kolem roku 405 po Kr. Mesrop Maštoc. Písmena vycházejí z řečtiny a aramejštiny. Píší se zleva doprava jako latinka, mezi slovy se nedělají mezery. Její vzhled připomíná krásný ornament. M. Maštocimu se připisuje i další zásluha – přeložil části bible do arménštiny. (Pro srovnání – u nás pocházejí první překlady bible z 13. století.)

Arménská chrámová architektura. Arméni převzali architekturu z východního Středomoří, především ze Sýrie a Malé Asie v průběhu 4. a 6. století. Stavěli baziliky a jednododní kostely. Velmi tvůrčím způsobem je upravovali. Na rozdíl od gruzínské architektury, která byla závislá na byzantské architektuře, arménská se snažila jít vlastní cestou. V tom je nepochybně její velký význam. Inovativní fáze arménské architektury skončila v 11. století. Země se stala pokladnicí starých křesťanských chrámů, jsou velmi zachovalé a udržované. Vnitřní výzdoba je skromná a neokázalá. Na opravu některých památek významnou měrou přispěli arménští emigranti. Řada chrámů je zapsána na seznamu památek světového kulturního dědictví UNESCO.

Mezi významné křesťanské chrámy v Arménii patří již zmiňovaný Ečmiadzin, posvátné místo arménské křesťanství, Zvartnoc, který leží nedaleko Ečmiadzinu a pyšní se čtyřmi konchami a sloupy s íonskými volutami. Klášter Noravank je ukrytý v horách. Částečně vystupuje ze skály a je chráněn prstencem okrových a červených skal. Chrám Achtala nás upoutá svými freskami, rozlehlostí zase překvapí klášter Haghpata a ke klášteru Tatev nás doveze nejdelší reverzibilní lanovka na světě. Postavili ji nedávno Italové.

Nelze nezmínit klášter Hagartsin, ruiny lesního kláštera Kobayr, skalní klášter Geghard, kláštery Gošavank, Tsaghats Kar, Khor Virap a mnoho dalších.

Kolem každé křesťanské stavby je nespočet kamenných chačkarů. Pocházejí z předkřesťanských dob. Původně byly dřevěné, později kamenné, předkové Arménů je vztyčovali u zdroje vody anebo jako poděkování nadpřirozeným silám a božstvu. Na nich jsou někdy vyobrazeny postavy, zvířata, rostliny, ale nejčastěji stromy. První křesťané pohanská místa vysvětili a na chačkary vytesávali kříž a jednoduché obrazce. Jinak tomu bylo u pohanských staveb, ty byly ničeny.

V případě antického chrámu Garni se tak ale nestalo. Pochází z 1. století našeho letopočtu a byl zasvěcen bohu Slunce – Heliovi. Vděčíme za to sestře krále Tiridata III., která si chrám zamilovala a bratra přesvědčila, aby chrám ušetřil. Z Garni se stalo letní královské sídlo, později královský palác, a při rekonstrukci zde ještě vznikly římské lázně. Bohužel, Arménii postihlo v roce 1680 silné zemětřesení a neminulo ani tento skvost. K opravě došlo až v 80. letech 20. století.

Proč navštívit Arménii? Arménie nenabízí jen jedinečné křesťanské památky. Také ten, kdo vyhledává prehistorické megality, najde je spolu s observatoří v Karahudži. Užasne nad její monumentálností v zádumčivé planině, kde chvíli svítí slunce a chvílemi se blíží bouře. A kdo by chtěl minout opuštěnou vesnici s jeskynním obydlím v Khndzoresk, kde ještě v polovině minulého století žili lidé? Místní říkají, že nebylo lehké je donutit, aby se přestěhovali do zděných domů.

Snad každý turista se rád zastaví na hřbitovech. Typický hřbitov se podobá našemu. Téměř vždy jsou do náhrobků vytesány podobenky zesnulých v životní velikosti. Ale jsou zde i jiné hřbitovy. O [Jezídech](#) jsem poprvé slyšela právě v Arménii. Vidět jejich hřbitov je jako vstoupit do jiného světa.

Trochu zastrčený je jediný židovský hřbitov v Yeghegis. Je hodně zarostlý, protože dlouho o něm nikdo nevěděl. Ted ho nadšenci z Izraele postupně odkrývají.

Ale zpátky k přírodě. Kolem Jerevanu je rovina, Arménie je však především plná hor a údolí. V horách se těží drahé kovy a minerály, v údolích se daří zelenině a ovoci. V nižších nadmořských výškách je hojnost zeleně, výše jsou holé pláně. Vlhkost vzduchu je ideální.

V kaňonu Yenokavan se vám naskytnou úchvatné pohledy do krajiny. Kolem řeky je postavena malá dřevěná osada. Trochu připomíná westernové náměstíčko. Návštěvníci mohou bydlet ve stanech, v týpí anebo v příbytcích na stromech. Nezapomenutelná romantika. Nedaleko kaňonu, z pohledu jízdy mikrobusem, se nachází jezero Sevan. Působí dojmem klidného moře. Je neuvěřitelně fotogenické. Voda je průzračná a už z břehu jsou vidět ryby. V Arménii si připadáte jako v lázních. A město Jermuk opravdu vykazuje všechny známky lázní včetně kolonády, zábavy a uklidňující přírody. Na lavičkách posedávají starší lidé, popíjejí léčivou vodu a usmívají se.

Dobrou chuť, Arménie! Arménská kuchyně patří do tzv. kavkazské kuchyně. Používá různé koření, některé ani nemá český či anglický ekvivalent. Arméni připravují neskutečné saláty. Zelenina je v nich zpracována mléčným kvašením. Polévky se vaří z masa a zeleniny, přidávají se také ječné kroupy, fazole, jogurt apod. Rádi plní lilky, cukety, rajčata, vinné, zelné či kapustové listy. Veškeré ryby na talíři jsou z jezera Sevan. Tradiční arménskou přílohou je lavaš, byorek, matnakaš a chačapury – vesměs jde o placky, často suché anebo plněné sýrem, houbami či špenátem. Kdo nemá potřebu objevovat, dostane i evropskou přílohu.

¹⁾

Nadia Kandová. Arménie. [Naše rodina](#) 8/2016, s. 6–7

From:

<https://cesty.in/> - **Cestovatelské stránky**

Permanent link:

<https://cesty.in/armenie?rev=1476014961>

Last update: **2020/10/09 23:11**

